

Arbeiderpartiets sentralstyre 20. juni 1988

Statsminister Gro Harlem Brundtland

DE POLITISKE UTFORDRINGENE FRAMOVER

Når vi nå går inn i det siste året fram til stortingsvalget, har vi store oppgaver foran oss, og et stort ansvar for å møte dem samlet og offensivt.

Det er bare 14 måneder til selve valgkampens sluttspurt starter. I september går programutkastet ut til debatt, slik at vi får oppmerksomhet omkring dette før all interesse samles omkring statsbudsjettet for 1989.

Programkomiteen har fortsatt mye som gjenstår i sitt arbeid, men regner med å bringe prosessen et godt skritt videre i heldagsmøtet den 1. juli. Jeg tror vi alle vil legge vekt på at dette arbeidet gir et bilde av et parti som ser framover, som går inn i de nye problemene, og som foretar reelle verdivalg. Vår erfaring fra 1985, med et program som var for ambisiøst og som bygget på for optimistiske forutsetninger om oljepriser og fortsatt økonomisk vekst, er noe vi ikke ønsker å gjenta.

Vi har alle sett hvor lett det kan skje - og hvor farlig det er å å la seg friste til å bygge bro over ulike prioriteringer ved å ta dem alle med. Det var noe av dette som skjedde på landsmøtet i 1985, og som var med og gjøre det vanskelig for oss, da den økonomiske krisen var et faktum på vinteren 1986.

Til tross for at vi har kunnet gjennomføre betydelige deler av vårt program og av velgergarantien, også takket være samarbeidet om et fornuftig inntektsoppgjør, koplet med reformer, strir vi fortsatt med protest, misnøye og skuffede forventninger.

Det gjør det ikke lettere å overkomme denne bøygen, at så mange av våre egne stadig går ut med negative uttalelser og kritikk av

vårt politiske arbeid og av resultatene. Faktisk blir det jo slik at dette inntrykket av indre splid om politikk og kurs, overskygger de gode resultatene vi etterhvert har fått.

Derfor er jeg ikke i tvil om at vi har mye å hente, politisk og på meningsmålingene, ved å vende våpnene utad. Gir vi våre egne sympatisører, medlemmer og velgere de gode argumentene for det vi står for, og del i de resultatene vi har oppnådd, da har vi helt andre muligheter for å lykkes.

Vi har måttet møte den utfordring det er å ha ansvar, men likevel ikke ha noe flertall å sette inn entydig bak våre egne valg av løsninger.

Sammen har vi lagt en kurs for å bringe landet ut av en økonomisk krise, uten å gå veien om stor arbeidsledighet og sosiale nedskjæringer, slik mange andre land har gjort. Den kursen vi har lagt, har ført oss klart i riktig retning.

Samfunnssolidariteten er blitt svekket i land etter land, der grunnleggende goder i velferdssamfunnet er gitt på båten. Arbeidsledigheten og de sosiale problemene er store, men flertallet slutter likevel opp om konservative regjeringer.

I Sverige lyktes de med sin linje, da de for få år siden var oppe i kanskje like alvorlige problemer som oss. De hadde over en 3-års periode en nedgang i kjøpekraften på 5-6 prosent. I samme periode hadde vi en like stor økning. Svenskene måtte tilpasse sitt forbruk til de rammer svensk økonomi hadde. Men de har klart det. Og ved at det var en sosialdemokratisk regjering som fikk ansvaret for å rette opp situasjonen, ble det faktisk gjort, og på en måte som fordelte byrdene mer rettferdig.

Dette har vi nå også erfart, at det har vært mulig å nå viktige resultater i samarbeid mellom parti og fagbevegelse. Det må være vår kanskje viktigste oppgave i ukene og månedene framover å få frem at det faktisk er slik.

Den politikk vi har ført har gitt klar bedring i utenriksøkonomien, en sterkere krone og en fallende prisstigning, noe som har gjort at Nørges Banks rente er blitt satt ned i to omganger, og at mange husholdninger nå får positive meldinger om rentenedgang.

Det er skjedd store endringer i skattesystemet, vi har tettet igjen fradragshull og skapt større rettferdighet. Det er gjennomført en omfattende opprydning i finansnæringen, med skjerpede sikkerhetskrav, ny børsløvgivning, økt opplysningsplikt, styrking av kontrollorganene og skjerpet konkurranse.

Jeg nevner disse punktene fordi det har vært og vil være en viktig oppgave for vårt parti å sikre en bedre samfunnsstyring og en mer rettferdig fordeling. Det har vært slike områder som har stått sentralt i debatten, også innad i egne rekker, og der det er lett å se at svært mange ikke er klar over hvor mange tiltak som faktisk er blitt foreslått og iverksatt. Dette vil også være felter der vi har nye ambisjoner og utfordringer, knyttet til programmene for neste periode.

Jeg synes det var grunn til å peke på at mye positivt er utrettet, til tross for en vanskelig økonomisk og politisk situasjon. Jeg tror også dette gir betydelige muligheter for fremgang i det året som ligger foran oss, rett og slett fordi det fortsatt er slik at resultater teller, og at vi har tro på at ytterligere positive resultater vil komme, hvis vi viderefører den kurs som er lagt.

Det jeg nå har sagt betyr ikke at jeg undervurderer eller bagatelliserer de problemer vi strir med. Tvert om, nettopp fordi situasjonen er så vanskelig og så krevende, tror jeg det er viktig at vi ikke lar oss handlingslamme av oppgitthet og pessimisme.

Vi som er samlet her har mer enn nok av erfaring for å vite at det ikke minst er vårt eget samarbeid, våre egne prioriteringer

og profileringer, som virker inn på andre, både i og utenfor våre egne rekker.

Einar Førde vil senere gå nærmere inn på spørsmål omkring Sentralstyrets arbeid, som et eget punkt. La meg bare her få understreke at det er grunn til å drøfte våre erfaringer, og igjen se på hvordan vi kan forbedre vårt arbeid. Ideer til dette er velkomne. Vi har alt å vinne på at politisk innsats og engasjement kan stimuleres, i hele partiorganisasjonen.

Da er det viktig at vi igjen gjør opp status, spør oss om vi er enige om hovedretning og om enkeltsaker.

Denne debatten bør gi oss nye impulser, både til sommerens politiske debatt og de saker vi velger å fokusere - og til sluttfasen i arbeidet med programutkastet.

La meg minne om noe av bakgrunnen og våre egne erfaringer i opposisjon.

I langtidsprogrammet i 1981 som vår regjering fremmet var fornyelse av offentlig sektor og forbrukerinteressene sterkt inne. Men vi fikk aldri muligheten til å sette det ut i livet. I stedet overtok Høyre regjeringsansvaret og ga mye av dette arbeidet sin egen vri - med utgangspunkt i andre mål og verdier.

Det bragte oss i opposisjon - og bremset debatten og fornyelsesprosessen også innad i partiet. Det skapte behovet for og var bakgrunnen for Frihetsdebatten i 1985.

Det er ingen tvil om at vi må fortsette debatten og arbeidet med fornyelse, og omstilling. Vi må gjenerobre stillingen som det samfunnskritiske partiet. Vi må i sterkere grad se på brukerinteressene, fordi vi alle er brukere - og vi må make å kombinere dette med arbeidstakernes interesser. Det er slik vi kan skape tillit til at det er våre løsninger som er de beste svarene på de nye hverdagsproblemene. Det er også slik vi best kan bidra til å undergrave Hagens framgang. For det er kritikken

som gir grunnlaget for Hagens framgang - ikke hans politikk.

Det er ingen grunn til å underslå at vi må gå inn i endel vanskelige problemstillinger nettopp knyttet til skjæringspunktene mellom brukerinteressene og de ansattes interesser. Fagbevegelsen har her andre interesser å ivareta enn partiet - men også fagbevegelsen har jo lang tradisjon for å være talsmann for medlemmenes behov ut over de som er knyttet til lønn og arbeidsbetingelser. Det er denne tradisjonen vi må bygge videre på.

Programdebatten må vise sammenhengene og de lange linjene i vår politiske tradisjon. Det er bare slik vi klarer å bygge bro mellom de av våre velgere og tillitsvalgte som har kjempet igjennom reformene på 60- og 70-tallet på den ene siden og de utålmodige reformister som vi har trukket til oss på 1980-tallet på den andre siden. Vi må sørge for at dette ikke blir en konkurranse om hvem som er mest trofast mot prinsippene, men en diskusjon om hvordan vi raskest når de målene vi er enige om. Det meste av den avstand vi av og til ser oppdimensjonert i avisspaltene ville forsvunnet dersom diskusjonen kom litt nærmere bakken enn den periodevis er.

Ved valget i 1989 må vi bevisst legge opp til å unngå problemet fra 1987, at forskjellen mellom oss og Høyre blir tildekket, regjeringsspørsmålet vil i seg selv bidra til det. Samtidig lar vi velge én av våre toppsaker i valgkampen slik at vi oppnår det samme. Vi finner nok elementer i vårt program for økonomisk demokrati som Høyre og FrP uansett vil gå imot.

Det er en fordel av to grunner: Vi får fram den avstanden som Hagen har tildekket ved å hevde at det ikke er noen forskjell på oss og Høyre. (Det samme sier AKP og delvis SV). Dessuten får vi klistret sammen de to høyrepartiene. Vi må gjøre det klart for vårt folk at et politisk samarbeid på høyre side faktisk er en mulighet.

I dag har vi fått to store høyrepartier med en mer eller mindre

ny-liberalistisk profil, og Høyre har hittil ikke villet avklare sin plass i forhold til Fremskrittspartiet og mellompartiene.

Fram mot 1989 blir det viktig å klargjøre hovedalternativene og verdigrunnet for den utvikling vi skal bygge samfunnet på.

Det programmet vi skal legge fram foran valget i 1989 bør være mindre av en liste over detaljerte forpliktelser og mer av et politisk retningsvalg. Programmet bør samtidig peke ut over de neste fire årene. En del av de problemer vi har satt oss fore å løse, som miljøkriser og Folketrygdens framtid bør vi kunne diskutere i et 10-års perspektiv, fram mot århundreskiftet.

Vi verken kan eller vil gi signaler i programmet og valgkamp-opplegget som gir inntrykk av at Arbeiderpartiet kan løse alle problemer med økte offentlige bidrag og utgifter. Tvert i mot må vi gjøre det klart at det kreves mye av folks egen evne og vilje til å bidra. Jeg tror vi bør legge lista litt lavere, slik at det vi oppnår fra 1989 til 1992 ikke blir målt opp mot urealistiske forventninger i like stor grad som nå.

Det viktigste er nok at den økonomiske situasjon for Norge må avspeile seg i hva vi kan gi inntrykk av å kunne make når det gjelder offentlige utgifter. Vi kan ikke få til valg med en politikk som åpenbart krever nye skatteøkninger, etter to-tre år med en stram linje og skatte- og avgiftsøkningen bak oss.

Sosialdemokratiet er med urette blitt omtalt som en bevegelse som vil ta ansvaret for den enkelte eller for å ville sy puter under armene på folk. Det som er vår linje er at folk skal ha mulighet til å klare seg selv. Selvhjelp og frihet henger nøye sammen. Vår tradisjon er egentlig at velferdssamfunnet skal sette de aller fleste i stand til å ordne opp i sin egen situasjon. Vi skal ikke være så redde for å si i fra at også vi mener at det må stilles krav til hver og en om å ta ansvar og ikke ødelegge for andre.

Programmet må bygge videre på den tankegangen vi la fram i 1985

under slagordet ny vekst for Norge. Vi må understreke klart at Arbeiderpartiet har en plan for hvordan vi kan skape mer, og fordele bedre. Utgangspunktet er at det kreves større innsats og bedre ressursbruk når vi skal bedre vår levestandard framover. Arbeiderpartiet har satt seg fore å få dette til gjennom en aktiv politikk for fornyelse, kunnskapsutvikling og omstilling. Jeg tror vi skal erobre ordet "kunnskap" og legge det i det som vi vil. Vi er avhengig av at flere lærer mer, ikke minst for å utvikle vårt næringsliv. Vi skal bygge ned hindringene for at flere kan få nye kunnskaper om mer, og satse på livslang læring. Men vi skal ikke late som om kunnskap kommer av seg selv. Det må stilles krav til elevenes egen innsats i skolen.

Regjeringens langtidsprogram utarbeides og presenteres parallelt med partiets arbeidsprogram. Det første utdyper det andre. Hele den videre prosess må ha for øye at programmene legges fram tre år etter at Regjeringen tiltrådte og begynte et krevende arbeid med å rydde opp i norsk økonomi. De må derfor plassere de betydelige tak vi i fellesskap har tatt for å rydde opp i norsk økonomi og for å gjennomføre hardt tiltrengte reformer som et grunnlag å arbeide videre på.

Det er en viktig oppgave å bygge opp under den erkjennelse at Arbeiderpartiet er det eneste seriøse alternativ.

En like viktig oppgave er det å presentere en visjon og en strategi for samfunnsutviklingen fram mot århundreskiftet. Både arbeidsprogrammet og langtidsprogrammet vil derfor kombinere et 4-års og et 10-års perspektiv. Vi må

Holde kursen

- Det som er oppnådd gjennom felles løft og felles ansvar må sikres. Det grunnlag vi nå har for ny økonomisk framgang og sosiale framskritt må ikke igjen bli forspilt av nyliberalistisk frieri til kortsiktige gevinster og særinteresser.

Øke farten

- Gjennom opprydningen i norsk økonomi etter oljeprisfallet er det skapt økonomisk rom for vekst i de næringene som kan gjøre oss mindre avhengig av oljeinntektene. Vi kan derfor i årene fremover sette mer kraft inn i arbeidet med å bygge ut industrien og annen konkurranseutsatt virksomhet.

Skape mer

- Vi er ikke blindt opptatt av økt materiell velstand, men krever at dagens generasjoner gjør opp for seg. Vi kan ikke leve på lån som senere generasjoner skal betale. Vår økonomiske utvikling skal også være bærekraftig, slik at vi ikke undergraver miljøet for våre etterkommere.

De fleste av de økonomiske fordelene vi kan få av oljeinntektene har vi allerede fått, og inntektene er i alle fall så usikre at vi trenger flere sterke ben å stå på. Den videre vekst i levestandarden må vi skape ved egen innsats.

Vi vil ha mere igjen for det vi setter inn av arbeid og kapital. Bedre kunnskap til flere er nødvendig for å oppnå dette.

Fordele bedre

Vårt utgangspunkt er at den sosiale urett vil øke i omfang dersom det ikke føres en bevisst fordelingspolitikk. Utjamning i levekår og livsmuligheter er heller ikke oppnådd en gang for alle. Virkemidlene i fordelingspolitikken må stadig fornyes.

Inn i 1990-åra vil vi måtte utvide fordelingspolitikken til å klare to nye oppgaver:

1. Vi må bygge ned forskjellene mellom de som har og de som ikke har tilgang til de offentlige fellesgodene. For eksempel må vi ta i bruk alle muligheter for å nå målet om barnehageplass til alle barn.
2. Vi må bygge ned ulikhet mellom generasjonene. Den ulikheten skyldes ikke bare ulikhet i inntekter, men like mye ulikhet

i helt nødvendige utgifter. Det er særlig familier i småbarnsfasen som trenger ordninger for å fordele inntekter og utgifter bedre over livsløpet.

Organisere bedre

I årene fram mot århundreskiftet må vi skape mer. Dette er spesielt viktig fordi vi blir færre yrkesaktive til å forsørge fler pensjonister.

Derfor må vi stille større krav til effektivitet både i den offentlige sektor og i de private tjenesteytende næringene, og vi må utnytte de muligheter det gir å utvide valgfriheten når det gjelder arbeidstid.

Avslutningsvis - litt om situasjonen på borgerlig side:

Høyre er i villrede om hvordan de skal plassere seg - men synes foreløpig å legge vekt på å demme opp mot Hagen - framfor å manøvrere i politisk posisjon overfor mellompartiene med sikte på en ny treparti-regjering før valget.

Fremskrittspartiet, som et liberalistisk og populistisk parti går ut på den måten de tror kan skape større oppslutning - uten tanke på helhet eller linje i politikken. Halvparten av de som vil stemme med partiet tror ikke politikken kan settes ut i livet. Likevel er det viktig å møte partiet i debatten ved å vise til hva politikken vil føre til. Overfor de av våre velgergrupper som kan tenkes å stemme Hagen, vil det være med å bygge opp en ideologisk terskel mot FrP.

Vi må derfor holde fast på at FrP er et høyere-parti, med en mer markant profil enn Høyre - et parti som tør der Høyre tier.

Svaret til Syse, med forslag om å møte begge høyrepartiene i debatt var et ledd i denne strategien - samtidig som det bidro til å fokusere på Høyres uvilje mot å sette ned grensestolper mot FrP.

Det er viktig for valgkampen og våre egne muligheter i 1989 å kunne få til en politisk debatt som klarere viser skillelinjene i politikken og viser alternativene til en situasjon hvor det er Arbeiderpartiets politikk som dominerer samfunnsutviklingen.

Mulighetene for å mobilisere våre velgergrupper - og få med de som nå har satt seg på gjerdet - ligger ikke minst i at vi fram mot valget får tegnet opp to klare alternativ: En politikk med utgangspunkt i våre verdier - eller en politikk med utgangspunkt i Høyres mål og verdier - og med støtte av et styrket Fremskrittsparti.

Det er en oppgave det skulle være lett å stå samlet om.